Poštarina plačana u gotovom

God. X. Broj 27.

U Zagrebu, 8. jula 1938.

Pojedini broj Din 1.—

Uredništvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

6 jula započela je radom konferencija o emigrantima u Evianu. Cijeli milijun političkih emigranata očekuje da se već jednom shvati da su i oni ljudi i da se kao s takovima postupa.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

KONFERENCIJA U EVIANU

Konferencija, koja je počela 6 o. mj. u Evian le Bain, zanima nas kao emigrante naročito, iako će ta konferencija voditi najprije računa o onim emigrantima, koji su u većim masama napustili svoju nacionalnu državu iz političkih razloga, a ne o onima, koji su, kao pripadnici neke narodne manjine napustili iz političkih razloga svoj kraj i sklonili se u svoju nacionalnu državu. Pretpostavlja se da se nacionalna država brine o ovim posljedrjima, pa se ne poduzimlju medjunarodne akcije za pomoć emigrantima, pripadnicima narodnih manjina. Jedini značajniji dogadjaj u tom pravcu je bio pred dvije godine prijedlog poznate engleske političke Pankhurst kada je zatražila da se Društvo Naroda brine o onim našim emigrantima, koji su pobjegli iz Italije za vrijeme Abesinskog rata. Ali to nije imalo jačeg odjeka u evropskoj štampi.

Sadašnja konferencija, medjutim zanima medjunarodnu javnost više nego sve slične konferencije do sada. I po tome što je konferenciju sazvao Roosevelt i po tome što će njoj prisustvovati blizu 40 država. Roosevelt je dao poticaj za tu konferenciju odmah poslije priključka Austrije Njemačkoj, jer je taj dogadjaj bio izazvao vrlo veliku novu emigraciju i to ne samo emigraciju Židova nego i monarhista, legitimista, socijalista i demokratskih katoličkih elemenata iz Austrije. Nova emigracija ne znači samo novi teški problem za sve zemlje, koje daju utočište političkim emigrantima, nego dokazuje povezanost čitavog tog pitanja i predočuje pomanjkanje svake stvarne organizacije bjegunaca.

Kada je Roosevelt upravio na sve države svoj plameni apel, čitavo pitanje bjegunaca visjelo je još u zraku. Nansenov ured imao je likvidirati koncem 1938 i to je bila već zaključena stvar. Poznato je, da je ovaj ured osnovan nakon ruske revolucije, i imao je zadaću, da skrbi za najveću političku emigraciju, koja je nastala u zadnjim vjekovima u Evropi. Komesarijat za njemačke bjegunce ostao je i dalje u Londonu, ali punomoći i sredstva ovog organa Društva naroda bili su više nego čedni. S austrijskim bjeguncima kao i bjeguncima iz Španjolske koji se očekuju poslije završetka španjolskog gradjanskog rata, nije se znalo što započeti. Konvencijti u Ženevi, koja je obećavala pomoć njemačkim emigrantima u stanovitim zemljama, ratificirao je vrlo mali broj država.

U tome momentu, kada je izgledalo da je problem emigranata došao u bezizlazno stanje i kada je izgledalo da će 600 tisuća štićenika Nansenovog ureda, 150 tisuća njemačkih, 15 tisuća austrijskih i 235 tisuća drugih emigranata ostati bez ikakove pomoći, istupio je Roosevelt sa svojim planom. Sama činjenica, da su se Savezne države odlučile na samostalni istup, imala je neposredni dobar rezultat. Društvo naroda, koje je u oktobru 1937 u jednoj plenarnoj sjednici i u dva zasjedanja vijeća dilatorno raspravljalo ovaj problem, stvorilo je neočekivano jedan konkretan zaključak. Dne 14 maja 1938 zaključilo je Društvo naroda, da se stvori jedna sveopća organizacija bjegunaca u krilu Društva naroda. Ovaj zaključak nije usvojila Sovjetska Rusija i Poljska, ali se je Sovjetska Rusija zadovoljila sa formalnim prigovorom. Sovjetska Rusija je samo tražila da se raspusti Nansenov ured, ali se nije više protivila stvaranju jedne nove organizacije za političke emigrante.

Ovih dana predao je glavni tajnik Društva naroda svim članovima notu, u kojoj im saopćava, da je stupio u vezu sa šefovima Nansenovog ureda i Londonskog komesarijata, kao i sa raznim organizacijama političkih emigranata, te da je za plenarnu sjednicu Društva naroda u rujnu iz- [illegible] jedan sveobći plan o ovom pitanju.

Delegati Roosevelta dali su razumjeti u Londonu i Parizu, da pretsjednik Roosevelt nije sazvao ovu konferenciju kao konkurentsko poduzeće Ženevi, nego kao nadopunjenje ženevske organizacije bjegunaca. Roosevelt je ispravno shvatio, da se Društvo naroda može teoretski baviti pojavom političke emigracije, ali da ne može organizirati i urediti pitanje iseljivanja i useljivanja političkih bjegunaca. I baš ova strana problema političkih izbjeglica je glavna tačka konferencije u Evianu. Ne radi se o pitanju putnih isprava, jer će to i unaprijed ostati zadaća Ženeve nego se radi u prvom redu o naseljivanju bjegunaca.

Rooseveltov plan predvidja, da austrijskim i njemačkim bjeguncima otvori vrata Amerike u značajnom broju, pošto Njemačka i Austrija nijesu u posljeratnim godinama izrabile svoju američku kvotu u cjelosti. Najteže pitanje, koje će imati da riješava konferencija u Evianu je pitanje, tko je emigrant. Čitav niz država stavilo je na znanje predsjedniku Rooseveltu, da prihvaćaju američku inicijativu i da su spremne dati emigrantima velike i do sada neobradjene komplekse na svome teritoriju, ali pod uvjetom, da se nedvojbeno ustanovi, politički karakter emigranata.

Ovu konferenciju pozdravili su svi emigranti, a naročito oni, koji su do sada kao emigranti prepušteni sami sebi kao na pr. Sirci, Židovi i brojna talijanska politička emigracija, koja se nada da će ta konferencija riješiti i njezino pitanje, naročito sada kada je velik broj talijanskih političkih emigranata morao napustiti Francusku.

Iz postavljenog pitanja o talijanskoj političkoj emigraciji može se izvesti s time u vezi i pitanje ostalih političkih emigranata iz Italije, konkretno pitanje o nama, južnotirolskim Nijemcima i Grcima sa Dodekaneza. Ako u Evianu budu talijanski politički emigranti stekli neke olakšice u pogledu dozvola boravka, uposlenja, pasoša, naturalizacije itd., hoće li se to automatski primijeniti na sve političke emigrante iz Italije ili će se to odnositi samo na one, koji su talijanske rodnosti?

To pitanje tangira, kako vidimo i nas, pa bi bilo potrebno da imademo te mogućnosti u vidu

KONFERENCIJA O POLITIČKIM EMIGRANTIMA

Među emigrantima vlada velik interes za tu konferenciju

Prema predlozima vlade Sjedinjenih Država, koje su sada primili delegati za konferenciju o pomoći izbjeglicama iz Njemačke u Evianu, zadatak konferencije postavlja se na mnogo širu bazu nego što se ranije predvidjalo. Pomoć će se ukazati ne samo dosadanjim emigrantima, nego i svima licima koja ubuduće budu prisiljena da napuste Njemačku iz političkih, vjerskih ili rasnih razloga. Isto tako Sjedinjene Države ostavljaju otvorenu mogućnost da pretstavnici zemalja mogu na ovoj konferenciji postaviti pitanje o sudbini izbjeglica iz Španije, ili o eventualnom budućem iseljavanju Židova iz Poljske, Rumunjske ili neke druge zemlje.

Prema američkom predlogu dnevni red konferencije obuhvatio bi ovih šest tačaka:

1 Konferencija treba da raspravi o mjerama za iseljavanje političkih bjegunaca iz Njemačke i Austrije.

2 Države koje učestvuju na konferenciji izmijenjale bi medjusobno tekstove svojih zakona i odredaba o useljavanju izbjeglica, a isto tako države će saopćiti jedna drugoj koliki broj izbjeglica mogu da prime u danom slučaju.

3 Na konferenciji treba da se postigne sporazum o pokriću troškova za zbrinjavanje izbjeglica.

4 Konferencija će raspraviti pitanje obrazovanja stalnog odbora za pomoć izbjeglicama. Njegovo sjedište biti će u prijestolnici jedne evropske države i odbor će saradjivati sa odnosnim organizacijama za pomoć emigrantima.

5 Konferencija treba da uzme u pretres i sva ostala pitanja koja se pojave u vezi sa španskim, poljskim, rumunjskim i drugim izbjeglicama.

6 Konferencija će uputiti poziv za učestvovanje visokom komesaru za pomoć njemačkim izbjeglicama generalu Malcolmu.

Konferencija je započela 6 o. mj. u Evianu. Pozvala je i Medjunarodni ured rada da također izašalje jednog delegata na konferenciju. Do sada je 37 zemalja primilo poziv.

Ustanovljeno je da se konferencija ima pozabaviti sa problemom jednog milijuna bjegunaca, ali se izjavljuje da će se taj broj povećati sa bjeguncima iz Španjolske, Poljske itd. Problem bjegunaca će biti u toliko teži što koncem 1938 prestaje raditi odbor Lige Naroda za bjegunce iz Njemačke i Austrije i Nansenov ured. Pod zaštitom Nansenovog ureda bilo je 600.000 ruskih, armenskih, asirskih, te saarskih bjegunaca.

Zadaća konferencije u Evianu imala bi biti u tome, da stvori novu organizaciju i za pomoć bjegunicima iz Španjolske, Italije i drugih zemalja.

Povodom konferencije u Evianu, velik broj poznatih talijanskih emigranata na čelu sa Nittiem, Sforzom, Ferreroom i Salveminiem upravio je brzojav Rooseveltu, u kome se zahvaljuje za saziv konferencije i istodobno izražavaju nadu, da se u Evianu ne će zaboraviti na postojanje bezbroja talijanskih emigranata.

Telegram Rooseveltu poslan je inicijativom društva »Intesa Internazionale per la difesa del Diritto, della Libertà e della Pace in Italia«, a osim već pomenutih potpisali su telegram i 21 bivši talijanski narodni zastupnik.

KONFERENCIJA ĆE TRAJATI 10—12 DANA

Evian le Bain (Jevkor) — Ovdje su završene sve pripreme za medjunarodnu konferenciju koja će se, na inicijativu pretsjednika Sjedinjenih Američkih Država, sastati 6 jula. Zadatak ove konferencije bit će da nadje mogućnosti, da se ublaži teško stanje u kome se nalaze izbjeglice iz Njemačke i Austrije, naročito Židovi. Rad će se kretati u dva pravca: u pravcu nalaženja mogućnosti za emigraciju onih lica koja su primorana da napuste Njemačku, i u pravcu nalaženja finansijskih mogućnosti za rješenje toga velikog problema. Pozivu na tu konferenciju odazvalo se 30 država. Računa se da će

konferencija budu javne, a od ostali bit će završena osnivanjem permanentnog medjunarodnog biroa, sa sjedištem u Parizu,

koji će imati zadatak da sprovede u život zaključke koji budu doneseni na toj konferenciji.

ROOSEVELT O KONFERENCIJI

New York, (Jevkor). — Na jednom sastanku sa novinarima pretsjednik Roosevelt dotakao se i konferencije u Evianu. Pošto je naveo motive koji su dovell do saziva te konferencije, pretsjednik Roosevelt je izjavio, da će preduzeti sve što bude u njegovoj moći, da se konferencija završi sa što boljim rezultatima. Parola treba da bude: što manje govoriti, a što više uraditi.

Prema instrukcijama pretsjednika Roosevelta, američka će delegacija predložiti, da samo prva i završna konferencija bude javna, a od ostalih sjednica da javnost bude isključena.

APEL LIGE ZA PRAVA ČOVJEKA KONFERENCIJI U EVIANU

Pariz (Jevkor). — Profesor Victor Bach, pretsjednik Lige za prava čovjeka, objavio je u listu »L'Oeuvre« apel na konferenciju u Evianu, tražeći da se što hitnije donese rješenje pitanja izbjeglica naročito iz Njemačke i Austrije.

MEKSIKO I NICARAGUA SU PRIPRAVNI PRIMITI EMIGRANTE

Washington, 6 jula. Havas javlja: Uoči otvaranja kongresa u Evianu u američkim diplomatskim krugovima se doznaje, da su Meksiko i Nicaragua obavijestili vladu USA, da su spremne primiti stanoviti broj političkih emigranata, ali uz izvjesne tehničke rezerve. Meksiko osobito želi primiti inžinire i druge tehničare.

AKCIJA ZA EMIGRANTE U ENGLESKOJ

Jedna velika delegacija svih organizacija za pomoć izbjeglicama predala je, pod vodstvom nadbiskupa od Canterbury-a, Ministarstvu unutrašnjih poslova memorandum o političkim izbjeglicama u Engleskoj. Delegaciju su sačinjavale najuglednije ličnosti engleskog društva, izmedju ostalih biskup od Chichestera, lord Sempill, brigadni general Sir Wyndham Deeds, lord Cecil i drugi. U memorandumu se naglašava,

da je emigrantski problem medjunarodni i da mora biti riješen na medjunarodnoj bazi.

Medjutim, i sam položaj izbjeglica u Engleskoj mora biti poboljšan; mora im se omogućiti da dobiju dozvolu trajnog boravka i rada, a i naturalizovanja. Rješenje izbjegličkog pitanja može se uopće naći samo u mogućnosti masovnog naturalizovanja. Pri davanju dozvole rada izbjeglicama iz Njemačke i Austrije treba biti do krajnjih granica susretljiv i širokogrudan.

ROOSEVELT

Delegacija je u Ministarstvu unutrašnjih poslova dobila obećanje da će sugestijama iznijetim u memorandumu biti poklonjena najveća pažnja i da će se nastojati da se do krajnjih granica mogućnosti uvaže.

X VSESOKOLSKI ZLET V PRAGI

Te dni je končal X. vsesokolski zlet v Pragi, ki je bil največji izmed vseh do sedaj. Poleg največjih telovadnih manifestacij, ki so vzbudile veliko zanimanje posebno v Franciji, Angliji in Ameriki, se je vršilo tudi več drugih kongresov, tako da je bila Praga središče zanimanja vsega kulturnega sveta. V okviru zleta je bila organizirana sokolska razstava. Na tej razstavi so bile izložene tudi sokolske zastave naših telovadnih društev onkraj meje in razni drugi dokumenti. Poleg sokolov so se udeležili nastopov tudi francoski telovadci in Litvanci. Vsi nastopi so bili sijajno izvedeni in prireditelji so želi velika priznanja tudi od strani tujih držav. Sokolskih manifestacij se je udeležila čehoslovaška vlada s predsednikom dr. Benešem na čelu, ki je bil pokrovitelj zleta. S tem je Čehoslovaška pokazala kot država na zunaj veliko organizacijsko silo, ki bi v momentih splošne nevarnosti veliko pomenila. Sokolski zlet je postavil z dnevnega reda tudi vprašanje sudetskih Nemcev, ki je stopilo začasno v ozadje.

MANJINE U TURSKOJ

Turska vlada podnijela je parlamentu zakonski predlog, kojim se reguliše pitanje imovine manjinskih dobrotvornih društava, škola i ostalih ustanova u Turskoj. Prema ovom zakonskom projektu, sve manjinske organizacije i ustanove ne mogu imati nepokretnu imovinu, te im se ostavlja određeno vrijeme radi njene likvidacije. Medjutim, društva će moći da zadrže zgrade koje im služe kao lokali, ali koje se smatraju kao nephodne za njihovu akciju. Jednim članom zakona jasno se precizira da se imovina manjinskih organizacija ne može otudjivati, niti zapljeniti, ali ova imovina mora biti u gotovom novcu.

Od Soče do Rečine -- od Triglava do Kamenjaka

Hapšenja radi komunističke propagande

Pula, jula 1938. Prigodom proslave dana solidarnosti sa Francovom Španijom, koja je održana 29 maja u Puli kao i po cijeloj Italiji, rastureno je u Puli i okolici velik broj letaka u svrhu protestira protiv intervencije u Španiji i poziv narod na otpor protiv vlasti. Radi tih letaka su u gradu odmah bili uhapsili oko 200 lica pod optužbom komunističke propaganda, a kasnije, izmedju 5 i 10 juna su se hapšenja protegla i u okolicu. Naročito je bio velik broj hapšenja u Vinkuranu i Vareškima. U Vinkuranu su uhapšeni skoro svi muškarci, a medju prvima, kao uvijek do sada, i ugledni stari narodni borac Martin Rosanda.

Te letake su raširila nepoznata lica koje policija nije mogla pronaći medju uhapšenima u gradu, pa je zato hapšenja protegla i na blizu i daljnju okolicu Pule gdje živi isključivo naš narod.

U danima tih masovnih hapšenja u okolici dogadali su se žalosni prizori, tako da su cas i organi koji su vršili hapšenja teškom mukom svladavali osjećaj žaljenja na plač žena i djece. Sela su pogodila ta hapšenja vrlo teško i radi toga što su sada u najvećem roku poljski radovi, naročito vršidba, pa se i te kako osjeća pomanjkanje tih stotina ljudi koliko ih je u okolici uhapšeno. Ali ni hapšenja ni stroge premetačine nisu do sada dale nikakova rezultata, jer su vlasti pohapsile seljake koji s komunističkom organizacijom i propagandom nemaju nikakove veze.

Očito je da su ti letaci djelo ilegalne komunističke organizacije koja u posljednje vrijeme razvija veliku akciju, ali ljude koji vrše te ilegalne akcije ne smije se tražiti u selima. Medutim se represivne mjere policijskih vlasti skoro uvijek protegnu u većoj mjeri na naše seljake. Takav slučaj se zbio prvog maja u Marčani kada su radi crvene zastave uhapsili 17 naših ljudi, ali su ih morali pustiti, jer se ispostavilo da s time nisu Marčanci imali nikakove veze. Tako isto je bilo i na Pazinštini kada su radi komunističkih letaka bili uhapsili mnogo naših ljudi, ali se ispostavilo da ni tada naši seljaci nisu imali s time veze, već da su im letaci bili podmetnuti.

Postoje dvije mogućnosti: ili letke šire medu seljaštvo zaista pravi komunisti da bi vršili proturežimsku propagandu ili su pak ti letaci djelo provokatora. Za tu drugu mogućnost — da su naime letaci podmetnuti našim ljudima u provokatorske svrhe — govori i poznati slučaj u Pobegima kod Kopra kada je bilo uhapšeno mnogo naših ljudi radi komunističke zastave, a na sudu se ispostavilo da je to sve podmetnuo fašista Piciga, radi čega je bio i egzemplarno kažnjen, o čemu smo svojedobno opširno javili.

I u jednom i drugom slučaju, naši seljaci ne snose nikakove krivice, pa ih se bezrazložno hapsi. Jer ako su ti letaci zaista djelo komunista tada neka krivce traže u gradu, a ako su djelo provokatora, tada se opet krivci nalaze u gradu. U svakom slučaju naši seljaci nisu krivi, pa bi vlasti morale već jednom, barem što se tiče tega, selo pustiti u miru.

Prijave žita

Pula, jula 1938. — Po svima selima su izlijepljeni proglasi, koji su prije toga glavari sela pročitali pred crkvom, o obaveznoj prijavi količine žita. Ujedno su sve vlasnici vršaćih strojeva dobili pismena naredbe u tom pogledu.

Po tog naredbi dužan je svaki poljoprivrednik najdalje u roku od 10 dana iza obavljene vršidbe da prijavi tačnu površinu, koja je bila zasijana žitom i tačnu količinu dobivenoga žita. Te prijave sakuplja pokrajinski nadzornik za poljoprivredu (Ispettore provinciale della agricoltura). Kod svake vršaće mašine postoji već tiskani formular u kojega vlasnik mašine ili njegov zamjenik mora unijeti odredjene podatke. Kako se u većem dijelu Istre, naročito na Puljštini, upotrebljavaju vršaci strojevi u vrlo velikoj mjeri, to će te prijave biti prilično tačne, jer je oko par mašina koncentrirana skoro cijela žetva sela, pa je lako nadgledati vršidbu, a i vlasnici mašina su mahom imućniji ljudi koji se neće zamjeriti vlastima. Osim toga se u naredbi vlasnicima vršaćih strojeva veli da od količine ovršenog žita zavisi i broj dozvola za vršaće mašine, što drugim riječima znači da će se te dozvole oduzeti ako se iskaže da je ovršeno manje žita nego što se predmnijevalo. Osim toga je naglašeno da se svako krivo izvješćivanje kažnjava zatvorom do tri mjeseca i globom do 2000 lira, a ta kazna ujedno povlači i gubitak dozvole za rad vršaćom.

Iza sakupljenih prijava vlast će odrediti koliko koji poljoprivrednik smije zadržati žita za svoju upotrebu, a višak preko toga mora da preda državi po unapred odredjenoj cijeni.

ZAJMOVI OPĆINAMA

PREMETANJE IZ DŽEPA U DŽEP

Pula, jula 1938. »Corriere istriano« javlja da je Pulj̆ska općina dobila od puljske »Cassa depositi e prestiti« zajam od 4,182.280 lira u svrhu saniranja općinskih finansija.

Već petnaestak godina nalaze se skoro sve istarske općine u velikim finansijskim poteškoćama. Te poteškoće su nastale naročito poslije imenovanja općinskih načelnika (podestà) koje je vlast postavljala na čelo općina iz redova svojih pristaša — dajući im na taj način sinekure. U većinu općina postavljeni su istaknuti gradski fašisti koji nisu, često, ni znali položaj općine u koju su postavljeni, a kamo li prilike, potrebe i mogućnosti stanovništva, a da se o znanja jezika većine pučanstva općine i ne govori. U neke općine, kao na pr. Puljsku općinu, postavljen je za komesara neki D'Alessandro — čovjek iz južne Italije koji nikada do tada u Istri nije ni bio. Ti podestati su tako gospodarili da su doveli mnoge općine na rub propasti, a s njima i zavode i institucije koje su s općinama bile u vezi ili su o općine ovisile, kao na pr. bolnica u Puli i razne općinske kreditne zadruge. Tako su ovi krediti kreditnih ustanova bili zamrznuti kod općina, a i poslovanje puljske bolnice kao i same pokrajinske uprave je bilo dovedeno u pitanje.

Sada je ministarstvo finansija posredovanjem pokrajinskih vlasti navlastito istarskog prefekta Cimoronija, isposlovalo istarskim općinama zajam, zapravo naredilo, u iznosu od 17,220.600 kod zavoda »Cassa depositi e prestiti« u Puli. Značajno je da je taj zajam morao dati istarski zavod koji ni sam ne stoji na čvrstim nogama, a ne država ili kakova veća banka iz Italije. Zajam je već na raspolaganje općinama na prefekturi, a s njime će općine otplatiti jedan dio svojih dugova privatnicima i manjim novčanim zavodima. Jedina pogodnost je u tome da će sada općine na taj zajam plaćati malo manje kamate nego do sada, a privatnici i neki manji novčani zavodi će doći do nešto likvidnog novca. Medjutim sve ostaje na mjestu: zajam daje domaći zavod domaćim općinama, pa to naliči na premetanje iz jednog džepa u drugi. Kako se kod svakog premetanja uvijek nešto prospe, tako će i kod tog premetanja ponešto pasti, a u blizini općina kao i na čelu samih općina ima toliko vještih ptičica da će te mrvice koje se premetanjem prospu lakomo pokupiti, ako ne i sami prospati, kao i do sada, da ostane što više mrvica. A sve to će opet platiti seljaci i ostali općinari kao i do sada.

U cijeloj Istri su samo Labinska, Herpeljska, Brionska i Raška tako jake da im nije bilo potrebno tražiti zajma za otplaćivanje dugova. Brionsku i Rašku (Arsia) ne možemo pravo ni računati u općine, jer prva je nešto posebna budući da živi samo od turizma, a druga je tek sada uspostavljena u novoosnovanom rudarskom naselju Arsia (Raša). Ostale sve su u vrlo teškoj situaciji, a naročito općine Osor i Veli Lošinj koje nisu ni do danas uspjele da dobiju niti ovakav zajam. Dobiveni zajam podijeljen je ostalim općinama ovako: Pula 4.182.280, Tinjan 91.900, Barban 377.900, Boljun 127.000, Buje 408.200, Kanfanar 464 hiljade 100, Kopar 384.500, Cres 635.600, Novigrad 144.100, Vodnjan 343.300, Plomin 80.600, Žminj 155.200, Grižnjan 390.800, Izola 976.000, Lanišće 188.200, Mali Lošinj 777.700, Marezige 66.800, Šmarje 375.500, Motovun 216.200, Nerezine 229.900, Vrsar 352.300, Poreč 747.300, Buzet 545.800, Piran 284.000, Pazin 291.200, Oprtalj 414.400, Rovinj 942.300, Roč 131.900, Svetvinčent 281.000, Umag 808.600, Sušnjevica 105.100, Bale 371.400, Crni vrh 182.600, Dekan 334.800, Višnjan 294.400 i Vižinada 507.400.

Listovi pišu da je to tek prvi korak za sanaciju javnih, a naročito općinskih finansija u Istri, a iza ovoga da će doći još i druge akcije. Ali sve to neće imati efekta ako se istarskim općinama ne dade veći zajam izvan Istre, a naročito ako se na čelo općina ne stave drugi ljudi — domaći i čestiti, koji će znati čuvati općinsko dobro kao svoje.

OPĆINSKI TAJNICI

U vezi članka o zajmu istarskim općinama donosimo po »Piccolo della Sera« imena općinskih tajnika u nekim općinama koji su unapredeni: **Parini Antonio u Šmarju, Ermano Toncatti u Grožnjanu, Giuseppe Schillaci u Marezigama, Bernardino dott. Di Tondo u Balama, Checchi Giovanni u Lanišću, Giovanni dott. Artieri u Sušnjevici.**

Kazna za krijumčarenje vune

Jelovice, jula 1938. — Kao što je poznato država je odredila da se vuna mora predati preko općine državi i odredila je ove godine cijenu od sedam lira za kilogram, dok je lanjske godine bila udarena cijena od 3.50 lira, pa je lanjske godine narod kriomice prodavao vunu i po 8 i 10 lira kilogram sa svim tim da je to kažnjivo.

Iako je ove godine utvrdjena cijena veća, ipak se vunu može prodati i po 10—11 lira. Tako je i naš seljak Ivančić Ivan zvan Barko prodao jednom čovjeku u Kopru vunu po 11 lira kilogram, ali to je doznala općina i kaznila ga globom od 300 lira. Ujedno je predan i sudu, gdje će odgovarati zato što je 75 kg vune zatajio i mjesto da je preda državi uz cijenu od 7 lira po kg, prodao je ispod ruke po 11 lira.

Dvije nesreće

Vodice, jula 1938. — Ribarić Marko je kao obično istjerao ovce na pašu na Tijelovo ujutro. Istjerao je ovce dosta daleko od sela, gdje ga je oko deset sati prije podne udarilo grom i na mjestu ubio. Pok. Ribarić bio je pošten i vrijedan čovjek i prednjačio je u našem selu a i svoju djecu je uzgojio uzorno.

U Danama je Poropat Martina, zvanog Vidač prignječio voz sijena. Vozeći sijeno kući, kola su se prevrnula i pod sobom poklopila Poropata. Izvukli su ga tek nakon dužeg vremena, ali s tako teškim unutarnjim ozljedama, da su ga morali odmah odvesti u Pulu u bolnicu.

Nova ustanova

Rijeka, jula 1938. Pod okriljem partije osnovana je kod nas pred par mjeseci nova ustanova »Ufficio psichologico«. (Psihološki ured). Organizacija te nove institucije, koja nam ranije nije bila poznata, radi punom parom. Raspleta je svoje mreže na sve moguće državne, privatne, privredne i industrijske institucije. Rad te nove organizacije je povjerljive prirode, što se vidi i po njenom djelovanju. Dužnost joj je da budno pazi na sve, a naročito i na same članove partije. Da povjerljivo i tačno ispita predživot svih članova. Radi toga joj stoje na raspolaganju svi podaci policije i sudova. Kroz to kratko vrijeme opaža se vrlo dobro njezin rad. Naročito je aktivna u raznim industrijskim preduzećima.

Zaslugom te nove organizacije otpušteno je tokom njenog djelovanja u tvornici torpeda i brodogradilišta »Danubius« preko tri stotine radnika i ostalog osoblja. Nepoćudno osoblje dobilo je uza sve to redovan otkaz, kao nepotrebno, a njihova su mjesta zauzeli drugi poćudni i povjerljiviji doseljenici iz unutrašnjosti Italije.

Provedeno je i čišćenje u samoj partiji. U posljednje vrijeme bilo je postupano po pravilima partije protiv više članova. Tim povodom bilo ih je i više isključeno iz članstva.

Crni kruh

Opatija, jula 1938. Ima tome već 15 dana da kod nas kao i čitavoj Kvarnerskoj provinciji nemamo više bijelog kruha, a niti brašna. Organi finansijskih vlasti obišli su najprije sve dućane, a nakon toga pekarne i izvršili popis količina bijelog brašna na skladištu odnosnih trgovaca i obrtnika, a da ih nisu obavjestavali o povodu svog službenog posla. Drugi dan dolazili su zasebnim finansijskim kamionima i jednostavno, trgovcima i obrtnicima oduzimali bijelo brašno, koje je prvi dan bilo popisano, a za naplatu su izdavali svoje uredovne potvrde. Radi toga se u posljednje vrijeme i u našim krajevima, gdje smo do nedavno imali još bijelog kruha, sada prodaje samo crni kruh, koji je vrlo slab, svaki dan druge boje i štetan po ljudsku ishranu, jer je brašno izmješano sa pasuljem, krumpirom, rižom i sličnim.

To je izvršeno po već unapred odredjenim rajonima na području čitave Kvarnerske provincije. Neki trgovci su se bunili i tražili razjašnjenje finansijskih organa za njihov postupak, a oni su im rekli, da je zaplijenjeno brašno stranog porijekla i previše bijelo za tako crne dane, a da će ga oni izmješati sa domaćim i na taj način učiniti nacionalni crni proizvod, koji će tekar tada biti upriličen za prodaju.

Slabe plate

Rijeka, jula 1938. Dobro je poznata stvar da su naši službenici Gradske općine vrlo loše plaćeni i radi toga prisiljeni da se zadužuju na sve strane.

Dogodilo se obzirom na njihovo teško stanje, da su jednome dali nadimak »zingano inbroion«, te ga kao takvog poznavali i zvali svi službenici općine, kao i drugi njima bliski. Oženjen je, ima 15 godina službe, pripadnik ere onih »della prima ora«, a plata sa pripadcima mu 400 lira mjesečno. Dodijalo mu da ga drugovi u općini zovu podrugljivim nadimkom »zingano inbroion«, te otišao da se potuži do samog pretsjednika općine. Lijepo mu je, u prisustvu dvojice viših činovnika bliskih pretsjedniku, obrazložio i potužio se da ga zovu pogrdnim nazivom »zingano inbroion«, a on da je jadnik oženjen sa već tolikim godinama službe, a samo 400 lira mjesečne plate, te da on drugačije ne može živjeti, ako koga ne »imbroja«.

Naglasio je, kao najvažniji razlog za dobivanje povišice, da je on od onih »della prima ora«, pa da bi o njemu trebalo voditi malo više računa. Pretsjednik općine i činovnici su se na to nasmijali i otpustili ga u nadi da će dobiti povišicu. 400 lira je zbilja mala plaća kad se zna da samo mali i skroman stan se na Rijeci plaća 200 lira mjesečno.

Drogovi za zastave

Ljubljana, 6 julija. »Jutro« poroča: Pred kratkim smo že poročali o postavljanju drogov za zastave, novi akciji, ki so jo lani sprožili krajevni fašistični prvaki v Kanalu. Sedaj se je njihova inicijativa za ta novi element fašistične propagande razširila tudi na Cerkljansko in po Vipavskem.

Že pred leti so se iz nacionalno-političnih razlogov in v okviru posebnih manifestacij postavljali visoki drogovi za zastave na vseh glavnih prehodih čez mejo. Prvi tak drog je bil menda postavljen v Hotedršici. Sedaj so v Julijški Krajini presadili idejo visokih drogov za nacionalne zastave z meje v sredo vasi in trgov, da bi ne ljudi za mejo, nego predvsem domače prebivalstvo vedno znova spominjali na fašistično Italijo in njen imperij.

Namera je bila, da je ljudstvo samo prispevalo vsa sredstva, ki jih je bilo treba za gradnjo umetniško izoblikovanih cementnih in kamnitih podstavkov za 20 in več metrov visoke drogove, predvsem pa za velike trobojnice, ki bodo v bodoče vihrale na teh drogovih ob vsaki svečani priliki. Blagoslovitve teh drogov se vršijo z velikimi manifestacijami. Ko so na Goriškem v juniju in zadnjo nedeljo blagoslovili prvo serijo teh drogov, je skoraj vsem manifestacijam osebno prisostvoval goriški prefekt v družbi ostalih zastopnikov pokrajinskih oblasti. Nekaterih glavnih svečanosti so se udeležile tudi velike delegacije fašističnih organizacij iz vse bližnje in daljne soseščine. V večjih krajih so svečanosti trajale po več ur, drugod, kakor n. pr. po vaseh okrog Kanala, se jih je zvrstilo kar 15 v pičlih 7 urah, in pri tem so se zastopniki oblasti, kakor poročajo listi, z avtomobili prepeljali še za celih 70 km daleč iz kraja v kraj.

Obenem z blagoslovitvijo teh drogov so bile ponekod še druge svečanosti. Tako so v Gorenji vasi istočasno blagoslovili novo kapelo, v Koprivišču pri Kalu odkrili ploščo v spomin na financarja Cezarja Rastellija, ki je bil pred 8 leti od neznancev ubit, v Cerknem odkrili spomenik vojakom, ki so padli v Abesiniji, v krajih, ki pripadajo črniški občini pa so otvorili novi vodovod. Kolikor je bilo mogoče zbrati podatke iz italijanskih listov, je bilo na Goriškem v zadnjih 5 tednih blagoslovljenih 25 drogov za zastave, in sicer v Cerknem, na Banjščici, v Fari na Soči, v Tomaževici pri Komnu, v Črničah, na Ravneh, v Selu, Gojačah, Kamnjah in Malovšah, v Potočah in Stari gori pri Dornbergu pa končno preteklo nedeljo v Morskem, na Vrhu pri Kanalu, v Murovcih, Koprivišču, Levpi, Avčah, Bodrežu, Gorenji vasi, Ajbl, Doblarjih, Srednji vasi, Kambreškem in Ročinju.

Stroge osude radnika

Pula, jula 1938. — Ovih dana je održan velik proces protiv 37 radnika iz Krapanskog rudnika. Optuženi su da su se hotimično ranjavali i hotimično širili zadobivene rane kako bi dobili što veću osigurninu. Mnogima je u bolnici konstatiran petrolej u ranama. Većina njih je osudjena i to vrlo strogo — od jedne do dvije god. zatvora i na globu od 1.500 do 3.000 lira. Medju osudjenima se nalaze i slijedeći: Karić Bože, Bulešić Ivan, Drandić Anton, Ljubić Josip, Šimetić Ivan, Kontušić Mijo, Šetić Jure, Čekić Ivan, Drandić Anton, Mošnja Ivan, Ljubičić Mate, Bićić Mijo, Lakošić Šimun, Škrinjar Josip, Bulešić Josip, Štifanić Milan, Drandić Martin, Sergo Josip, Miletić Mate, Soldatić Mario, Koroman Mijo, Jelenić Ivan. Osim toga se ponovno potvrdjuje ranija osuda mnogima koji su bili 1936 kažnjeni, pušteni su iz zatvora Bulešić Ivan, Kontušić Mijo, Zunta Angelo i Čekić Ivan, dok su riješeni, jer nisu izvršili čin za koji su optuženi: Licul Milan, Stepčić Josip, Putinja Karlo, Rojnić Ivan Ivanov, Rojnić Ivan pok. Mate, a radi pomanjkanja dokaza riješeni su Modrušan Bože, Marić Martin, Sošić Ivan, Peršić Eugen, Udovičić Gašpar, Zakus Šime, Korenić Ivan, Pečica Ivan i Budišin Domenik.

Zanimljivo je da skoro svi optuženi imaju hrvatska imena što dokazuje da velik broj naših ljudi radi u Krapanskom rudniku, ali to ujedno pokazuje i na slabe prilike u kojima rade kao i na male zarade, kada se ljudi sami ranjavaju samo da dobiju oštetu. Ujedno se nažalost vidi iz toga i opadanje morala kod naših seljaka koji se proletariziraju

MALE VIJESTI

— **Trojni talijansko-mandžursko-japanski trgovinski ugovor** zaključen ovih dana potpisan je u Tokiu.

*

Talijanski prestolonasljednik Umberto prisustvovao je u Napulju svečanom zboru invalida, koji su se vratili iz Španjolske i predao invalidima članske iskaznice i značke društva talijanskih invalida.

*

— **U brodogradilištu u Palermu** porinut je novi talijanski razarač »Bersagliere«, a na brodogradilištu u Spezii nova podlornica »Gondar«. U Tržiču (Monfalcone) porinuta je u more podmornica »Emo« konstruirana za krstarenje na pučini.

*

— **Dionička društva u Italiji.** Prema talijanskim službenim podacima tokom 1937 god. osnovano je u Italiji 2195 novih dioničkih društava sa kapitalom od 2.238 milijuna lira, a likvidiralo je 1530 društava sa kapitalom od 2053 mil. lira. Tokom godine 1940 društava povisilo je glavnicu za 3286.7 mil. lira. Na koncu 1937 god. bilo je u Italiji ukupno 20.118 dioničkih društava sa kapitalom od 47.695 mil. lira.

*

— **Umro dr. Otto Bauer.** U Parizu je umro od kljenuti srca dr. Otto Bauer, nekadašnji vodja austrijske socijalno demokratske stranke. On se nakon krvavih dana u veljači 1934 u Beču kada je lično sudjelovao u socijalističkoj borbi protiv Heimwehra, koje je predvodio major Fey, preselio u ČSR odakle je prije godinu dana došao u Pariz, gdje je izdavao list »Borba«.

*

— **Milan Rakić**, bivši jugoslovenski opunomoćeni ministar u Rimu i pjesnik umro je 30 lima u Zagrebu. Njegovo tijelo je preneseno u Beograd gdje je pokopano uz učestvovanje vlasti i mase naroda.

*

— **Izvršni odbor francuske socijalističke stranke** odlučio je na svojoj sjednici da jedna delegacija stranke, na čijem će čelu biti Blum, posjeti ministra pretsjednika g. Daladiera i da mu podnese predlog socijalističke stranke da se otvori francusko-španjolska granica. — Sličan zahtjev je postavila i komunistička stranka. Ti zahtjevi se motiviraju time što je jedino Francuska zatvorila granicu, a Franco i nadalje nesmetano dobiva ratni materijal i ljudstvo.

*

Talijanski izvoz automobila koji je u prva četiri mjeseca prošle godine iznosio 10.901 kola u vrijednosti 250,836.000 lira spao je u istom razdoblju ove godine na svega 6067 kola u vrijednosti 71,221.000 l.

*

— **Odgovorni krugovi u Rimu** poduzimaju sve moguće da osnaže poziciju Chamberlaina uvjereni da bi eventualno obaranje Chamberlainove vlade od strane engleske opozicije ugrozilo talijanske interese u Evropi ojačanjem miroljubivih sila, a ujedno bi pad Chamberlainov imao za posljedicu promjenu situacije u španjolskom pitanju.

*

— **U Klajpedi (Memelu)** opet je došlo do sukoba izmedju tamošnjih Nijemaca i litavskih vlasti. Uhapšeno je preko 200 Nijemaca.

*

— **Madžarska štampa javlja**, da kancelar Hitler kani posjetiti Budimpeštu u prvoj polovici septembra, kao i to da i Mussolini želi jednako u septembru posjetiti Budimpeštu i to tjedan kasnije iza Hitlera.

*

— **Ostrva Paracel na kineskoj obali** u blizini Indokine, okupirala je Francuska. Ta su ostrva nedaleko od Hainaua i od velike strateške važnosti po Francusku.

*

— **Po hitlerovskom uzoru** počeli su i u Italiji akciju protiv »izrodjene nenacionalne i nerasne« umjetnosti. Tako se rimska »Tribuna« gorkim riječima tuži, kako jazz-glazba zauzima sve veći mah, istiskujući malo pomalo talijanske pjesme i plesove. U drugim su zemljama — veli taj list — izbacili ovu crnačku glazbu zbog »psihičke higijene«, dok se u Italiji — i to s pomoću radija — nalazi na najboljem putu da se udomaći. »Tribuna« traži, da se ova nepodopština što prije ukine.

*

— **U talijanskoj diplomaciji** i u vodstvu talijanske unutarnje i vanjske politike nagovještaju se bi Londona velike promjene. Grandi bi imao postati ministar vanjskih poslova, grof Ciano unutarnjih poslova i tajnik fašističke stranke, a Starace poslanik u Londonu ili Washingtonu.

*

— **Južno od Terruela**, izmedju grada i mora, nastavlja se ogorčena borba, gdje je otpor republikanskih trupa još uvijek dosta jak.

POSJET TALIJANSKE RATNE MORNARICE DALMACIJI

Tokom ovoga ljeta posjetit će Dalmaciju njemačka, engleska i talijanska ratna mornarica. U Šibeniku će talijanska ratna mornarica prispjeti 25 o. mj. i ostat će do 28 o. mj. Posjet tal. ratne mornarice imat će službeni karakter, pa se već vrše pripreme za doček. Talijani će posjetiti samo Šibenik, a eskadra će se sastojati od sedam krataša tipa »Gorizia«

Jugoslavenski studenti kod Mussolinija

Zagrebački Glasnik JRZ za savršku banovinu priopćuje ovu bilješku:

»Grupa studenata JRZ, koja putuje po Italiji bila je 23 pr. mj. gost na večeri koji je priredio talijanski ministar za narodnu kulturu g. Alfieri. Sutradan je ova grupa studenata bila primljena od strane g. Mussolinija u palači Venezia. Kroz salu »Dele armi« jugoslavenske studente proveo je ministar g. Viasco i odveo ih u Duceov radni kabinet, u salu »Mapa del Mondo«. Ovdje su se jugoslavenski studenti postrojili pred g. Mussolinijem i pozdravili ga. G. Mussolini očevidno raspoložen saslušao je pozdravni govor g. Vilka Kolačića, a zatim je rekao ovo:

»Milo mi je, da mogu da vas pozdravim ovdje. Vi ste prošli kroz Italiju i došli ste u dodir sa talijanskim narodom, pa ste imali prilike da vidite simpatije koje gaji naš narod prema prijateljskoj zemlji. To osjećanje prijateljstva talijansko-jugoslovenskog je duboko, ali treba poraditi da ono bude još dublje i naša je želja i volja, da te veze budu sve čvršće i snažnije. A na vama leži veliki zadatak: da proširite saradnju medju omladinom i da prijateljstvo medju mladim generacijama nadje najdubljі korjen, jer je omladina snaga i budućnost jednog naroda«.

Studenti su na kraju govora toplo pozdravili g. Mussolinija. G. Mussolini se zatim zadržao u razgovoru sa studentima i naložio da im se pokaže nova talijanska provincija, dobivena isušivanjem močvara, Litoria. Na kraju pretsjednik talijanske vlade slikao se okružen jugoslavenskim akademičarima.

Cjelokupna rimska štampa donijela je opširne izvještaje o audijenciji jugoslavenskih studenata kod g Mussolinija i objavila fotografije«

EMISIJA RADIO-BARI

U subotu je na rimskoj kratkotalasnoj stanici i na stanici Radio-Bari otpočela radioemisija sa jugoslovensko-talijanskom muzikom, koja će se otsada svake večeri nastavljati. Prvi je govorio jugoslovenski ministar pri Kvirinalu g. Boško Hristić koji je rekao: »Osobito mi je zadovoljstvo što mogu saopćiti da talijanski radio počinje od danas posvećivati svake večeri jedan dio svoga programa talijansko-jugoslovenskoj muzici. Ova je inicijativa od velikog interesa i treba je najtoplije i najsrdačnije pozdraviti. Na ovaj način doprinosi se u velikoj mjeri poznavanju na kulturnom polju medju našim dvjema susjednim prijateljskim državama. Jugoslovenska publika odavijek je imala razumijevanja za djela koja je talijanski muzički genije u svoje vrijeme stvorio. Uvjeren sam, da će jugoslovenska muzička djela naići takodjer na topao prijem kod talijanske publike«. Poslije govora g. Hristića dan je umjetnički program, koji je bio sastavljen od jedne uvertire Slavka Osterca i nekoliko stvari Verdia. Emisija u Bariu će se održavati svake večeri i trajat će otprilike pola sata.

Starace je odnio pobjedu

Talijanski listovi opširno referiraju ovih dana o gimnastičkim i sportskim vježbama na Mussolinijevu Forumu u Rimu, gdje su kao vježbači nastupili sve sami visoki funkcionari fašističke stranke, s glavnim tajnikom stranke, inspektori i pokrajinski tajnici stranke okupljeni su već nekoliko dana u Rimu i podvrgnuti posebnom sportskom i vojničkom režimu. Dne 1 o. mj. nastupili su oni i javno u nekim disciplinama, a jednome dijelu nastupa prisustvovao je i sam pretsjednik vlade Mussolini.

Natjecatelji su najprije skakali preko »kozlića«, pa se medju njima najviše istakao ministar Starace. Zatim su natjecatelji skakali pomoću otskočne daske preko živa konja, te su i ovdje pokazali, kako izvješćuju dopisnici talijanskih listova, svoje atletske sposobnosti i snažnost. Prednjačio je i ovdje glavni tajnik stranke i ministar Starace.

U času kad su natjecatelji skakali preko konja, pojavio se na terenu Mussolini, koji je oko pola sata promatrao natjecanje. Visoki fašistički funkcionari skakali su zatim kroz plameni obruč. Prvi je skočio Starace, a za njim i ostali. Tim su se vježbama, koje su bile dosta naporne i opasne, bijeli prikliještili, kažu listovi, i neki pokrajinski tajnici, koji su medjutim morali odustati od natjecanja zbog »privremenih fizičkih nedostataka«. Ze primjer odlučnosti dao je pokrajinski tajnik iz Milana, koji je skočio kroz plameni obruč potpuno odjeven poviknuvši prema Mussoliniju: »Duce, pred vama se skače u vatru i odjeven!« Ostali su naime skakali u sportskim klačićama i majicama. Neki su natjecatelji medjutim platili svoju srčenost opeklinama.

Duce je izrazio svoje zadovoljstvo zbog spretnosti natjecatelja, te se udaljio s vježbališta, na kojem su natjecatelji nastavili sa svojim vježbama, kod kojih je osobito napeta bila još jedna obligatna točka: skok preko žičice od bajuneta. Natjecatelji su izvrsno apsolvirali i tu točku, tek su dvojica sadobila pri tom lake rane, i to jedan na nozi, a drugi na prstima. Konačno su neki srčaniji natjecatelji s ministrom Starace na čelu izveli još neke teže i opasnije vježbe.

Vježbama su prisustvovali brojni novinari i fotoreporteri, te talijanske novine, donoseći o tom natjecanju osim opširnih izvještaja i cijele serije slika

ODLOMCI IZ NAŠE POVIJESTI

SREDNJE ŠKOLE U ISTRI

DO GENTILIJEVE REFORME

Prof. Nikola Žic je u zagrebačkoj »Hrvatskoj Straži« objavio opširan prikaz o srednjim školama u Istri iz kojega danas donosimo ovaj odlomak koji prikazuje stanje do Gentilijeve reforme.

U Istri je pod Austrijom bilo za Talijane sedam srednjih škola, za Hrvate četiri i za Nijemce dvije. Od toga su četiri talijanske srednje škole bile državne i tri pokrajinske, dvije hrvatske državne i dvije privatne, a obje je njemačke srednje škole uzdržavala država.

Državne su srednje škole talijanskoga nastavnoga jezika bile velika klasična gimnazija u Kopru i muško učiteljište u Kopru, realna gimnazija u Puli i nautička škola (akademija) u Malome Lošinju. To nije bilo Talijanima dosta, pa su još uzdržavali na teret pokrajine nižu realnu gimnaziju i višu realku kao jedan zavod u Pazinu te ženski licej u Puli i na teret grada Rovinja uz pripomoć pokrajinske blagajne nižu realku u Rovinju.

Državne su srednje škole hrvatskoga nastavnoga jezika bile velika klasična gimnazija u Pazinu usred Istre i muško učiteljište u Kastvu s ove strane Učke, a da se bar nekako udovolji velikim potrebama Hrvata, uzdržavana je još u Pazinu s novcem rodoljuba privatna ženska preparandija i iz općinskih sredstava niža realna gimnazija u Voloskom-Opatiji.

Velika klasična gimazija i velika realka u Puli sa njemačkim nastavnim jezikom bijahu državni zavodi.

Za Slovence nije postojala nikakova ni javna ni privatna srednja škola.

Tako je to bilo pod Austrijom neposredno prije početka svjetskoga rata u pokrajini Istri, koja je prema službenom (za Hrvata i Slovence uvijek nepovoljnom i nepravednom) popisu pučanstva od god. 1910. brojila 58.4 posto Hrvata i Slovenaca, 38.1 posto Talijana i 3.5 posto drugih narodnosti, a uistinu je omjer slavenske većine i talijanske manjine bio 75 posto : 25 posto kao 3 : 1. Ova je talijanska manjina od jedne četvrtine svega stanovništva vladala i gospodarila pokrajinom i u saboru i u glunti, tako da je uza sve prosvjede Hrvata i Slovenaca smjela i mogla podupirati općinsku nižu realku u Rovinju te potpuno uzdržavati svoju prkosgimnaziju-realku u Pazinu i svoj licej u Puli, pa i mušku realnu gimnaziju u Puli, koju je Austrija preuzela na svoj račun godine 1910.

Kad je za vrijeme svjetskoga rata bilo evakuirano gradjansko žiteljstvo u čitavoj južnoj Istri, prekinule su svoj rad za više godina sve srednje škole u Puli i Rovinju, a one u Kopru, Pazinu, Voloskom—Opatiji, Kastvu i Malom Lošinju su životarile kako tako. S prestankom rata i s dolaskom okupatora prilike su se promijenile s temelja.

Odmah su za uvijek nestale obje njemačke srednje škole u Puli, malo zatim su ugušene i obje hrvatske srednje škole u Pazinu, a volosko-opatijska niža realna gimnazija se još držala jednu školsku godinu, dok je kastavska preparandija prešla u talijanske ruke i gotovo potalijančena, a kasnije je spašena zajedno s kastavskim teritorijem, ali je pod Jugoslavijom baš ove godine 1938 definitivno ukinuta.

Vojna vlast talijanska je odmah posvetila veliku pažnju talijanskim srednjim školama u Istri. Pored gimnazije i preparandije u Kopru i nautike u Lošinju odmah su otvorene državne realne gimnazije i državni licej u Puli, a otvorene su i podržavljene takodjer talijanska gimnazija-realka u Pazinu mjesto hrvatske gimnazije i talijanski licej u Puli mjesto ukinutih njemačkih srednjih škola te, niža realka u Rovinju, pače je mjesto njemačke realke u Puli osnovana realka talijanskoga tipa (R. Instituto Tecnico, sezione fisico-matematica). Sve su te škole programom i duhom preuredjene u smislu nove nacionalne i političke situacije. God. 1919 izvršene su neke promjene kod nautike u Malom Lošinju i kod gimnazije-realke u Pazinu: pridijeljena im je naime t. zv. Scuola Tecnica, kakova je god. 1921 osnovana takodje u Opatiji mjesto ukinute hrvatske niže gimnazije i u Poreču uz novootvorenu nižu gimnaziju. Prema tome je na početku škol. godine 1921/22 bio broj srednjih škola različitih tipova jedanaest, a sve su bile talijanske i državne. U toku spomenute godine im je posebno povjerenstvo za škole u novim pokrajinama izradilo programe u duhu zbliženja ovih zavoda sa zavodima u staroj Italiji, no korjenitu je reformu svega školstva u fašističkoj Italiji donijela tek čuvena reforma ministra Gentile (la riforma Gentile) god 1923.

Gentile je Kopru ostavio staru veliku klasičnu gimnaziju, ali je muško učiteljište prenio u Poreč, gdje je nestalo niže gimnazije sa tehničkom školom. Niža gimnazija sa tehničkom školom u Pazinu je pretvorena u ginnasio-liceo. Rovinj je mjesto niže gimnazije i tehničke škole dobio Istituto Tecnico trgovačka smjera, a u Puli su odsada R. Liceo Ginnasio classico i R. Istituto Tecnico, dok je Opatiji povraćena niža gimnazija i Malom Lošinju sačuvana nautička škola kao R. Istituto Tecnico Nautico. Kasnije je u Pazinu odijeljena gimnazija od liceja, a u Puli su još otvorene obrtna škola (R. Scuola Tecnico Industriale) i preparandija. I tako danas, ne računajući neke niže stručne škole, koje zapravo ne idu u red pravih srednjih škola, imade u Istri opet jedanaest srednjih škola, a sve su državne, po jeziku nastave talijanske i po duhu fašističke.

NAŠI POKOJNICI

† PROF. CELSO VRATOVIĆ

U Splitu je umro Celso Vratović, profesor tamošnje klasične gimnazije.

Prof. Celso Vratović pripada poznatoj obitelji Vratovića u Puli, koja potječe iz Lanišća. Pokojni prof. Vratović rodio se je u Lošinju, filozofski fakultet završio je u Beču, gdje je učio klasičnu filologiju. Skoro odmah u početku rata bio je zarobljen na ruskoj fronti. U Rusiji je proveo blizu 7 godina i za to vrijeme vršio je u Rusiji nastavničku službu.

Poslije rata našao je na neprilike i u Italiji i u Jugoslaviji. Ondje nije smio ostati, a ovdje mu kao »ratom ometenu« nije priznato pravo, da položi »skraćeni« profesorski ispit. To ga nije smelo, i on je kao čovjek od četrdeset godina položio u Beogradu profesorski ispit iz klasične filologije u punom opsegu.

Bio je postavljen za profesora na Realnoj gimnaziji u Šibeniku. Tu je službovao na opće zadovoljstvo i gradjanstva i djaka i škole. Radi obiteljskih razloga bio je premješten u Kotor, gdje je ostao samo dvije godine, a onda se je ponovno vratio u Šibenik. U Šibeniku je ostao do pred godinu dana, kada je premješten u Split, gdje je imao veliki broj prijatelja i rodbine.

Prošle zime bolovao je od teške gripe. Od nje mu se razboliše jetra. Liječa. je tražio i u Zagrebu. Ležao je mjesec dana u sveučilišnoj klinici. Trajna groznica mu je slabila organizam, i on je vraćen u Split, gdje je 27. VI. 1938. umro i dne 28. VI. 1938. — baš na dan, kad se svršava školska godina — pokopan. Oplakuje ga rastužena gospodja, rodjena Mayer, sestra prof. Antuna Mayera, sveučilišnoga docenta u Zagrebu, i siroče dijete od 12 godina.

Naistariji diaci paziske gimnazije — gdje je pokojnik bio suplent 1906/07. školske godine — dobro se sjećaju svoga talentiranoga profesora Vratovića, a još više ga cijene i pamte učenici, drugovi i gradjani Šibenika, Kotora i Splita.

Laka bila zemlja pokojniku, a rastužuoj gospodji i dijetetu naše saučešće.

† TONICA MAKAROVIĆ

Dne 25 junija je umrla v Frekmurju naša rojakinja Tonica Makarovič roj. Kancler z Goriškega. Ni bila znana samo v naših vrstah, ampak tudi domačini so jo cenili kot vzorno učiteljico, dobro mater, in tiho nacionalno delavko. Bila je dobra mati ne samo svojemu sinu, nego vsem, ki so prihajali k njej iskat pomoči. Vsi so jo cenili zaradi njenega blagega značaja. To je pričal tudi nad vse lepi pogreb.

Pokojnica je bila za učiteljico v Istri, kjer je vzljubila tamkajšnje ljudstvo. Za časa majniške deklaracije je bila prva v vasi, ki je dala svoj podpis. Svoje učence je vzgajala v narodnem duhu, kar seveda ni bilo prav oblastem. Z vso silo je delovala na prosvetnem področju in širila našo knjigo in pesem. Zaradi tega se je zamerila oblastem, ki so jo poslale v Južno Italijo, odkoder je odšla v Jugoslavijo.

Bodi ji lahka zemlja daleč od domačega kraja!

VJENČANJA U SUŠAKU

Koncem juna vjenčali su se g August Markežić iz Smarja pri Rovinju i gdjica Tereza Grižanić iz Trsta. Markežić je član odbora Omladinske sekcije društva »Istra« u Sušaku.

Josip Kos iz Labina i gdjica Lidija Katunar rodj. na Rijeci. On je član odbora Omladinske sekcije društva »Istra« u Sušaku.

Ćiril Kalac iz Varvari kraj Poreča i gdjica Danica Paskaš iz Otoka (Ogulin).

Mladim parovima želimo mnogo sreće.

MORSKI PSI

»Corriere istriano« javlja da su se na istarskoj zapadnoj obali pojavili morski psi. Lučka kapetanija u Puli je bila prisiljena da upozori kupače na tu opasnost. — Listovi javljaju i borbu ribara Degrassia iz Izole s morskim psom. Morski pas se zaletio na njegovu jedrilicu i oštetio mu kormilo. Ribar ga je udario veslom i okrenuo prema kopnu, ali ga je morski pas slijedio skoro do same obale.

VIJESTI IZ ORGANIZACIJA

NAŠI OMLADINCI NA SUŠAKU

Prve Usmene novine vanredno su uspjele

Sušak, 5 jula. — Osobito posljednjih nekoliko mjeseci je Omladinska sekcija društva »Istra« u Sušaku vrlo aktivna. U svom organizacionom i kulturno-prosvjetnom radu medju našom emigrantskom omladinom na Sušaku, postigla je do sada mnogo uspjeha. Gotovo sveukupna naša omladina sa Sušaka i bliže okolice organizirana je u ovoj svojoj organizaciji. Svaki tjedan se održavaju članski sastanci, a često se priredjuju i zajednički izleti (tako se je 26 juna o g. održavao vrlo uspjeli izlet na izvor Rječine). U najnovije vrijeme su u sekciji pokrenute i Usmene novine, koje će se održavati na članskim sastancima redovito svakog tjedna.

U nedjelju, dne 3 o. mj. nešto iza 10 sati prije podne, otvorio je pročelnik Omladinske sekcije prvi broj Usmenih novina. On je u svom uvodnom govoru istakao važnost pokretanja Usmenih novina, rekao je da će one mnogo doprinijeti za intelektualnu izgradnju naše emigrantske omladine. Svoj govor završio je riječima:

»Hoćemo da se čuje naša riječ, da se vidi da je istarska emigrantska omladina tu, i da se ona priprema za službu narodu i njegovoj stvari!«

Iza toga je Ivo Erman (Zvanić) na vrlo lijep način recitirao pjesmu »Moj otac« od Mate Balote, kojom je sve prisutne oduševio.

Sada ponovno uzima riječ pročelnik sekcije, Ivan Črnja i predaje o temi:

»Problemi naših omladinskih organizacija«.

U svom razlaganju upozorio je na neka pitanja koja se pojavljuju u radu naših omladinskih organizacija, a koja zahtjevaju da ih se bezuslovno riješi. Nadalje je prikazao značaj našeg omladinskog gibanja i naglasio potrebu uspostave jedinstvenog fronta naše emigrantske omladine. Upozorio je na konferenciju od koje nas još malo dijeli, a na kojoj emigrantska omladina mora izreći svoju muževnu riječ, mora definitivno riješiti sva ona pitanja koja su još na pretkonferenciji formulirana.

Slijede opet recitacije. Ivo Erman recitira najprije »Piše mi mat« od Bostjančića, pa »Pisma crikveničkog barkarola« od M. Dvorničića. Opet onaj isti efekat, svi prisutni su se sjetili na »brižnu mat«, koja često i njima — kao i Bostjančiću — piše.

Dolaze na red sitne vijesti sa područja ekonomije, politike, nauke, sporta itd.... U Španiji i Kini tutnje topovi, u Pragu je otvoren svesokolski slet i kongres PEN klubova, u Njemačkoj proganjaju židove. Louis je pobijedio čistokrvnog arijevca —. Schmelinga... I još mnogo toga je Krivičić pročitao iz svoga »Malog vjesnika«.

I opet je slijedila jedna deklamacija, koja je kao zadnja točka morala prisutne raspoložiti, razveseliti ih. I zbilja Erman je to uspio postići sa pjesmom »Trešete« od Gervais-a. Kartanju nonića i none su se svi nasmijali.

Jedan omladinac, Slavonac inače, primjetio je da mu se naše čakavske pjesme vrlo svidjaju, da su tako milogласne i osjećajne...

Uspjeh ovog prvog broja Usmenih novina Omladinske sekcije društva »Istra« u Sušaku, kojih je organizirala i u kojima je učestvovala sama omladina, još je jednom pokazao da je naša omladina svijesna svojih dužnosti i svoje odgovornosti, da je potpuno sposobna da samostalno radi i da će, prema tome, rad u tom pravcu biti krunisan uspjesima.

USPJELI IZLET OMLADINACA U BEOGRADU

Beograd, 4 jula. U nedjelju 3 jula priredjen je izlet na Umku, koji je u svakom pogledu vanredno uspio. Još nikada nije se našao ovoliki broj izletnika Istrana, koji su u pravom emigrantskom raspoloženju proveli jednu vanrednu nedjelju. Raspoloženje koje je vladalo medju 53 učesnika, ostavit će taj izlet, kao jedan nezaboravan dogodjaj u sjećanju svakog pojedinog izletnika.

Krenuli smo vozom u 6.30 sati iz beogradske stanice. Uz besprekidnu svirku naših svirača vrijeme putovanja je brzo odmicalo. Kad smo stigli na Umku zazzeli smo u pravom smislu riječi, jedan napušteni brod, koji nam je vanredno dobro poslužio. Vrućina je bila prilično nesnosna, Sava mlačna, ali to nije ni najmanje smetalo dobro raspoloženim kupačima.

Poslije ručka (jedna je grupa priredila kolektivnu kuhinju u znak solidarnosti sa onima koji su imali najviše hrane) otvorio je svečano start igrati brat B., ples. Glazba je bez prestanka svirala na palubi čudnoga broda, a omladinci-ke bili su u plesu zaista neumorni.

Za one koji nisu pokazivali naročiti interes za ples, postojale su druge zabave. U hladu granatih stabala igrala se briškula i trešete. Može se reći, da je to bila prava prvenstvena borba za prestiž Rutinirana i vanrednim smjelim kombinacijama bogata igra Opatijaca, došla je do punog izražaja. Njihova nadmoćnost nad ostalim reprezentativcima (pogotovo nad Ćićima), bila je očigledna. Pa premda su izgubili sve partije (što se uglavnom pripisuje tek pukom slučaju) posmatrači su imali prilike, da se uvjere o njihovoj apsolutnoj nadmoćnosti.

Oko 3 sata nenadano su i na sasma misteriozan način osvanule pune boce, što je još više doprinjelo poboljšanju raspoloženja. Stariji brat B., koji je u svakom pogledu imao glavnu riječ, nije ni u ovom slučaju zaostao. Bio je vanredno marljiv i neumoran, tako da je mnogo doprinio, da se boce čim prije isprazne.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

FERDO DELAK ANGAŽIRAN U ZAGREBU

Redatelj Ferdo Delak, koji je u Zagrebu nastupio pod konac sezone sa nesretno izabranom dramom Bože Lovrića »Žene«, pokazao je dobre redateljske sposobnosti i na tom nezahvalnom djelu. Medjutim rad Ferde Delaka poznat je sa scena u Beogradu, Ljubljani i Novom Sadu. Uprava zagr. kazališta htjela je Delaka angažirati odmah za početak naredne sezone, ali to nije bilo moguće, jer se Ferdo Delak još ranije obvezao za angažman na početku sezone na kazalištu u Skoplju. Kako ga skopljansko kazalište nije htjelo razriješiti obveze, to je Delak mogao prihvatiti u Zagrebu angažman samo za drugu polovinu sezone 1938-39. On će tu djelovati kao stalan gost redatelj.

Pošto se u 6 sati u veče nebo naoblačilo, spremili smo se za odlazak. Energični brat B. sa mnogo razumijevanja rukovodio je ovo posljednjih priprema, za uspostavljanje prijašnjeg reda. Pijesak je doveden u red, isto tako uklonjen je i provizorni »trampulin«.

Pljusak nas je stigao u pola puta za stanicu, ali ni to nije više moglo poremetiti dobro raspoloženje izletnika. Ples se nastavlo u domaćem »štimungu«, na samoj stanici, a kasnije i u vagonu, koji je za ovu priliku (radi se naime o vagonu za 40 vojnika i 6 konja), bio vanredno podesan.

Kroz čitavo vrijeme povratka glazba je svirala i pjevaci su, makar i sa promuklim glasovima, nastavili sa pjevanjem naših pjesama. Vagon se orio. U ovim veselim trenucima sjetili smo se i našeg »dragog« Štente, koji je svojedobno uz Kovrlicu i barkajola Tonina, bio najpopularnija ličnost u Opatiji.

Štenta daj, daj, daj
samo va Opatiju ne tornaj...

Na beogradskom kolodvoru završena je posljednja etapa ovoga uspjeloga izleta. Ali mi se nadamo, da će izletnički odbor Omladinske sekcije, naskoro pružiti svojim članovima priliku, da u jednom vedrom raspoloženju provedu još koju nedjelju. Oni koji su ovom izletu prisustvovali, to od njih očekuju, a oni koji su taj izlet propustili, uvjeren sam, da će se na slijedeće pozive odazvati.

I. B.

IZ ISTARSKOG AKAD. KLUBA

Akciji Istarskog akad. klüba za pripomoć našim siromašnim članovima odazvali su slijedeći naši gg. emigranti i društva:

Dr. Vladimir Goljevšček 50.—; Stanislav Ivančić 30.—; dr. Ivo Mogorović, Beograd za juli 50.—; Fran Baf 50.—; Ivan Ivančić, dir. ženske real. gim. Sušak za juli 50.—; Zadnik Dragutin 5.—; Blaž Brečević 20.— i društvo »Istra—Trst—Gorica« Karlovac 100 dinara.

Plemenitim darovateljima upućujemo ovim putem našu najtopliju zahvalnost.

Odbor

IVAN ROB:

DESETI BRAT

V Ljubljani, je izšla zanimiva knjiga, ki jo je izdal naš rojak Ivan Rob in ki nosi naslov »Deseti brat«. Delo je prenos Jurčičevega Desetega brata in sicer v pesniški humoristični obliki v današnji čas. Vsa pesnitev je razdeljena na 25 poglavij, v katerih mladi in nadarjeni humorist ter satirik opisuje življenje modernega Desetega brata, ki je takole opisan:

Ne marajte, če je kosmat,
on je brez posla, se ne brije,
on, skratka, je — deseti brat.

Verzi so polni dovtipov in često bridkih satir na današnji čas. Vse delo skozi in skozi nudi čitalcu čas prijetne zabave, vmes pa mu daje tudi v humoristični obliki marsikako misel v razmišljanje. Delu je dodanih še več avtorjevih travestij posameznih pesmi naših pesnikov, zlasti Prešerna, Gregorčiča in drugih.

Delo našega rojaka vsem najtoplije priporočamo. Knjiga stane broširana 30 Din in se naroča pri avtorju Ivanu Robu, Univerza Ljubljana. Dobi pa se jo tudi v vseh knjigarnah. Knjigo je ilustriral Niko Pirnat.

DUKIĆ NA ENGLESKOM

Pjesma A. Dukića »Pomirenje s Bogom«, koja je prigodom autorove 70godišnjice bila objavljena na slovačkom i češkom jeziku, izašla je dne 15. pr. mj. pod naslovom »Reconciliation with God« u američkom dnevniku »Jersey Observer« na engleskom. Isti prijevod izašao je ranije u »Jugoslavenskom Glasniku« u Chicagu i u »Jugoslavenu« u Detroitu. Pjesmu su prevele Mary Vidošić i američka pjesnikinja Alice Hullin.

NAŠI U REVIJAMA

Igo Gruden je u »Srpskom književnom glasniku« objavio pjesmu: Poslanica Dragiši Vasiću; Dr. Mijo Mirković piše u »Ekonomistu« o problemu vrijednosti u teoretskoj ekonomiji; Dr. Ante Ciliga je u »Novoj Evropi« objavio članak: Kritični dani Čehoslovačke, u »Jadranskom dnevniku« piše Nikola Žic studiju o modruškom biskupu Nikoli, talijanska revija »Rassegna italiana politica, letteraria e artistica« piše o Alojzu Gradniku, revija »XX Vek« donosi prikaz Mirkovićevog Flaciusa, »Slovenec« prikazuje opširno Gradnikovu zbirku pjesama Večni studenci.

MORNAR

Broj 7 Car Eminovog »Mornara« donosi slijedeće priloge:

»Mornar«: Nj. Vis. Knez Namjesnik Pavle za napredak i blagostanje Jugoslavije. — Tri velike slavenske svečanosti. — Sedam pitanja. — Dundo Simo: Gajetunski razgovori. — Najsjeverniji istarski grob. — Napredovanje našeg saobraćaja u posljednje tri godine. — Mi i Česi. — Barba Šime: Četrnaest krivih svjedoka. — B. Š.: Flacius. — Lujo Dorčić: Ribarija - pekljarija. — »Principe Karadjordjević«. — Br. M. Šta: Pomorska pisma. — »Iz prošlosti Karlovca«. Odgovori na sedam pitanja. — Mladi i stari.

ITALIJANSKA KNJIGA O ŠOLSTVU V ISTRI

Letos meseca maca je izašla iz tiska knjiga »Zgodovina šolstva v Istri od Avgusta do Mussolinija« (Storia della Scuola in Istria da Augusto a Mussolini), ki jo je spisal Carmelo Cottone. Knjigo v marsičem lahko primeriamo s podobnim spisom ki ga je objavil pred dvajsetimi leti naš Fran Barbalić in ki je žal med nami na premalo znan. Podobnost je že v osebah Barbalić je bil tedai okrajni šolski nadzornik v Puliu. Cottone na je bnes prvi šolski nadzornik za pravo šolsko krožje puliske pokrajine s sedežem v Puliu. Oba sta že po svojem poslu imela vpogled v potrebne uradne sezname in spise. Vsebinsko pa se ujemata z Barbalićevo knjigo samo drugi in tretji dodatek Cottonieve knjige, ki podajata »Dejansko stanje na posameznih šolah pod deželno upravo pred l. 1914« odnosno pregled »Šolski so se organsko izpremenile v obdobju 1914-1918«. Seveda je Barbalić v tem pogledu izčrpneiši in, kolikor sem na marsikaterem mestu ugotovil, tudi zanesljiveiši. Od Cottoneia. Poleg tega upošteva Barbalić tudi državne in zasebne šole in komentira stanje z ozirom na narodnosne prilike v posameznih občinah. Cottone pa navaja pri posameznih šolah leto ustanovitve in datume poznejših izprememb.

Cottoneiu ni bilo na tem, da poda samo pregled šolstva v Istri ob prevratu, temveč da oriše če tudi v kratkih potezah zgodovino istrskega šolstva od njegovih početkov ter da slavi na koncu posebno sedanjo šaštiično dobo. Sam pravi, da je njegov spis predvsem zbirka dokumentov in fakt »priznanja k bolesti polni veri iredentizma.« Priznati moramo, da se mu je to posrečilo. Kaiti zbral je najbolje absurdne trditve, ki je ijh kdai pisali Italiani na račun istrskih Hrvatov in Slovencev. Toda če je bilo to umljivo v dobi samega boja, ni to nikakor donustno sedaj, ko se gleda na dogodke z nekega višjega zgodovinskega stališča. V tem pogledu bi mu lahko bila v zgled Albertijeva knjiga »L'irredentismo senza romanticismo.«

Sledilo nai tu nekatere cvetke, ki so značilne za način, kako pišejo uradne osebe.

Na straneh 105/106 čitamo pod naslovom »Sv. Ciril in Metod in panslavizem« te-le besede:

»Zahteve slovanskih duhovnikov so se pričele poznejc, namreč šele l. 1887., ko je papež Leon XIII. proglasil Cirila in Metoda za svetnika. To je pomenilo, da tudi kultura in svetost Slovanov lahko postaneta univerzalni.

S tistim trenutkom se je pričel mučeniški rožni venec za Italiane. Protolip mučitelja je bil duhovnik Peter Flego (umrl l. 1910), ki se je rodil na italijanskih tleh Istre in je bil italijanskega vzgojen. Prav on je dal znak za začetek panslavistične kampanje, ki naj bi se udeistvovala preko šole, ki pa je ostala samo orodje razdora tam, kjer je prej vladala plodovita vedrost, in se je izčrpala v dolgih časnikarskih člankih. Kaiti število nikdar ne more zaiedati kvalitete in inteligence! (Število so namreč za Cottoneia Slovani, kvaliteta in intelligenca pa Italiani !!).

Flego je rekrutiral svoje učence »iz Kraniske, Koroške, Istre in celo iz Češke, ter iim z intenzivnimi in pospešenimi sistemi vcepal besno in fanatično slovansko narodno kulturo, ki se razvila v politično religiio.«

Plodovi te vzgoje so se pokazali poznejše v obliki ki je bila vse prej kakor krščanska: župnik Knavs v Tonolovcu bo odklonil pogreb italijanskemu dekletu, ki je tako ostalo dva dni in dve noči brez pogreba: v Šterni bo don Medved odklonil zadnjo popotnico italijanskemu državljanu; v Lindaru se bo hrvatski duhovnik branil krstiti otroka, ker je oče novorojenčka zahteval, naj bo obred, kakor običajno, latinski; v Nerezinah bo iz istega razloga neki otrok ostal nekrščen.

Političnо delovanje duhovnikov je bilo v tisti dobi ogromno. Ker so imeli v rokah matice civilnega stanje, ki jih jim je blagohotno odstopila vlada, so v najkrajšem času lahko poslovanili vsa imena oseb in krajev.«

Komentaria ni treba. Pač pa hočemo omeniti, da je Cottone v svoji knjigi na več mestih ponovil svojo teorijo o rasni inferiornosti istrskih Hrvatov nasproti Italijanom. Tako na str. 78, kjer ugotavlja, da je bilo l. 1825 v Istri 127.000 Slovanov proti 55.000 Italijanom, toda »ti da so predstavljali najinteligentneiši in po cenzu in zgodovini najbogateiši del prebivalstva. Slovani na so bili skozi stoletja sužnji na beneških galeiah in sužnji zemlje. Zato niso oni zapustili in niti niso mogli zapustiti nobenega sledu svojega dela: italijanska zemlja iih je z lahkoto absorbirala.«

Isto pesem ponavlja tudi na strani 124, kjer navaja podatke o narodnosti za leta 1850, 1880, 1900 in 1910. Številni premoči Slovanov stavi nasproti večje bogastvo in višio kulturo Italijanov. »Nemško prebivalstvo je bilo po večini vojaško, slovansko pa izključno kmetsko in surovo.«

Cottone, ki očitno sploh nima niti najboli elementarnega znanja kakega slovanskega iezika, pa se ne obotavlja soditi celo o našem iezika. Tako piše na strani 108, da »Pravega iezika, ki bi lahko služil Slovanom za njihovo narodno afirmacijo, sploh ni bilo, in da se kot tak ni moglo smatrati niti »primorsko« (!!), t. i neki dialekt, ki se je govoril ob obali med Slovani pod Beneško vladavino, in ki se je razlikoval od dialekta Slovanov pod avstriiskim cesarstvom.«

Da, Cottone gre celo dalje in pravi, da se tudi danes opaža pri jugoslovanskih dialektih nagnjenje, da sprejmejo iezikovne vplive od vseh strani.«

Ne bomo tu navajali vseh bajk in izmišljotin iz predvojne dobe, zgornje govorijo dovoli jasno o »kvalitetni superiornosti« italijanskega pisatelja Cottoneia, omeniti hočemo samo še nekai ocvirkov iz neposredne povojne dobe. Tako nam Cottone na strani 152 priporoča, da je »imela Edinost svoje podružnice v Puliu v redakciji lista »Il Proletario«, v dvorani »Salà Apollonio«, v krožku, »Circolo di Studi Sociali«, v Internacionalnem Športnem krožku, enako da je imela podružnice v Piranu v tamošnji Delavski zbornici in v Mladinskem Socialističnem krožku !« Ne vemo, kaj so rekli k temu Pirančani, katerih čisto italijanstvo tudi Cottone sicer na drugih mestih svoje knjige tako močno podčrtava.

Omenili smo te stvari zaradi tega, da si naš čitatelj lahko ustvari sliko o osebah, katerim je izročena skrb za vzgojo naše dece v Istri. Če imajo naiboli prominentne osebnosti na šolskem področju take kvalifikacije, kako nai sodimo potem o učiteljstvu. K temu vprašanju se bomo še povrnili kajti o Cottoneievi knjigi bomo še večkrat govorili, kajti dasi mreoli v niei zgodovinskih in drugih netočnosti, ima vendar v vsebi toliko gradiva in takšnega, ki sicer ni dostojen, in ki bo zanimal tudi širši krog naših čitatelev. V prvi vrsti mislimo pri tem na podatke o naizalosnejši dobi našega šolstva v Istri, namreč o dobi po okupaciji in po uvedbi Gentileieve reforme, in na sedanjo šolsko ureditev v Istri. Cottone sam citira neko uradno poročilo šolskih oblasti v Trstu centrali v Rimu, kjer je rečeno, da »se je treba čuditi, kako se je vsa pretvorba drugojezičnih šol v italijanske vršila brez pretresov, postopoma in z iamstvom za stabilnost.« P. P.

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak — Broj čekovnog računa 36.789 — Pretplata: za cijelu godinu 48.— din., za pola godine 24.— din., za inozemstvo dvostruko, za Ameriku 4 dolara na godinu — Oglasi se računaju po cjeniku. — Vlasnik i izdavač: Konzorcij »Istra« Masarykova 28a. II. broj telefona 57-80. — Za uredništvo odgovara IVAN STAKL Zvonimirova ulica 48. III. kat — Tisak: Stečajnina Jugoslovenske štampe d. d. Zagreb Masarykova ulica broj 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Polanovic, Zagreb ulica broj 181.